

Sociologian ytimessä

Olli Pyyhtinen: *Simmel and 'the Social'*. Palgrave, Basingstoke 2010. 211 s. ISBN 978-0-230-23617-2

Simmel-tutkielmassaan Olli Pyyhtinen luonnostelee sosiologiaa, joka yhteiskunnallisten objektimuotojen asemesta tarkastelisi sosiaalielämää virtaavana ja tulevana. Käsite, jonka varaan hän rakentaa, on sosiaalinen; yhteiskunta on vastakäsite, jonka sosiaalinen korvaa. Pyyhtinen liittyy siten ainakin Weberiin ulottuvaan perinteeseen, joka on halunnut tarkastella ihmisten keskinäisyyttä ilman jähmettävää yhteiskunta-käsitettä. Valtavirran sosiologia ei ole sitä kuitenkaan kaihtanut, joten objektivoivaa yhteiskuntatiedettä on kyllä ollut, valankin viime vuosisadan perintönä. Durkheim on Pyyhtisen esimerkki objektivoivasta ja elämän tukahduttavasta yhteiskuntatieteestä.

Pyyhtisen teos sopii hyvin Alldartin (*Sociologia* 1:2001) kuvaan pohjoismaisen sosiologian vaiheista. Siinä 1900-luku on sosiologian vuosisata, mutta ei yhtenäisen sosiologian, sillä alaa ovat leimanneet "suuret perspektiivisiirtymät". Vuosisadan alkupuolen sosiologiassa oli "aivan keskeistä kuvata yhteiskuntia [...] kokonaisuuksina". Suuntaus vain vahvistui toisen maailmansodan jälkeen, kunnes kauden lopulla ilmaantui sosiologiaa, joka "kiinteiden rakenteiden ja hyvin ennustettavien yhteiskun-

tafunktioiden" asemesta keskittyi yksilöön, tilanteisuuteen, nopeisiin muutoksiin ja epävarmuuteen. (*Sociologia* 1:2001, s. 4–13.) Pyyhtisen tutkielma sijoittuu jälkimmäiseen virtaukseen.

Projektinsa Pyyhtinen perustaa Simmelin sosiologiaan ja filosofiaan. Lähtökohta sopii sikäli, että Simmelin kysymykset sata vuotta sitten aivan kuin ennakoivat vuosisadan lopun perspektiivisiirtymiä: onko "yhteiskunta (*Gesellschaft*) inhimillisen olemassaolon tarkoitus vai väline yksilölle"; ovatko "mieli ja tarkoitus ylimalkaan yhteiskunnallisissa (*gesellschaftlichen*) muodostumissa sellaisinaan vai toteutuvatko nämä käsitteet vain yksilöiselussa" (*Grundfragen der Soziologie*, 1984 [1917], 31)?

Simmelin kysymykset vihjaavat, etteivät ne vielä esitä vastauksen tarvitsemia käsitteitä, vaan että objektiviisen yhteiskunnan ja itseensä syventyvän yksilön asemesta tarvitaan "kolmas". Pyyhtinen katsoo Simmelin "kolmanneksi" juuri sosiaalisen (*the social, das Soziale*; termi tosin on Simmelille vieras eikä esiinny kertaakaan esimerkiksi *Soziologie*-teoksen yli 700 sivulla).

Mistä sosiaalisessa on kysymys? Kun puhutaan suhteisiin asettu-

neiden tai joutuneiden ihmisten asetelmista, puhutaan sosiaalisesta. Se tarkoittaa ihmisten välisiä siteitä tai suhteita, relaatioita, välittömiä tai välillisiä; yhteiskuntakaan ei ole muuta kuin ihmisiä keskinäisissä suhteissaan. Sellaisena se ei ole jo oleva, vaan se on ihmisten keskinäisessä toiminnassa tekeillä, tuleva.

Simmelillä on Pyyhtisen mukaan kaksi sosiaalisen käsitettä. Yhtäältä se tarkoittaa alkuperäisiä yksilöiden välisiä kanssakäymisiä ja vastavuoroisuuksia, toisaalta objektiviisia, itsenäisiä sosiaalimuotoja. Edelliset ovat konstitutiivisia, jälkimmäiset konstituoituja, sillä viimeksi mainitut ovat olemassa vain yksilöiden välisten dynaamisten suhteiden ansiosta ja varassa.

Tutkielma lähtee liikkeelle luvun 2 ensimmäisestä virkkeestä: "Sociologian ytimessä on kysymys sosiaalisesta" (s. 22). Simmelin ajattelun pohjalta se lähtee rakentamaan sosiaalisen käsitettä ja sosiaaliteoriaa vastakohtana yhteiskunnalle ja yhteiskuntateorialle (Simmelille hänen sosiologiansa ainekset tosin olivat *Wissenschaft von der Gesellschaft*, yhteiskuntaa koskevan tieteen aineksia; tästä tarkemmin teoksessa *Soziologie* 1908, 17). Luvussa 3 tutkitaan sosiaaliteorian

filosofista taustaa. Luku 4 tarkastelee yhteiskuntaa esineistyneenä yleistytenä ja purkaa esineisyyden tapahtumiseksi. Sosiaalinen tapahtuu suhteisiin ryhtyneiden tai joutuneiden elementtien välisesti – se on heidän välistään (*in-between*, *Zwischen*). Luku 5 tutkii tätä elementtien välisyyttä.

Välissä oleva sosiaalinen ei ole staattista, ei objekti; se on yksilöiden dynaamista vastavuoroisuutta. Simmel varoittaa, ettei elementtien välistä virtausta pidä esineistää kiinteäksi, elementtien ulkopuoliseksi objektiksi. Pyyhtinen pitää varoitusta aiheellisena.

Silti Pyyhtinen ei ota varoituksesta vaarin. Siinä hän tosin seuraa Simmeliä, joka itsekin rikkoo reifointikieltoaan. *Philosophie des Geldes* -teoksessaan Simmel toteaa yhtäältä: ”Kaikkien sosiaalimuotojen alkukohdaksi voimme ajatella vain vuorovaikutuksen (*Wechselwirkung*) henkilöstä henkilöön” (s. 208–209). Siinä on se elävä, virtaava, tulevaa luova elementtien välinen tapahtuminen, jonka piti olla niin Simmelin sosiologisen ohjelman kuin Pyyhtisen siitä ponnistavan antiobjektivistisen projektin perusta. Muutamaa riviä myöhemmin Simmel jatkaa: ”Kehityksen jatkossa tämän vuorovaikutusvoimien välittömyyden korvaajiksi ilmaantuu korkeampia ylipersonaalisia muodostumia, jotka asettuvat noiden voimien eriytyneiksi kantajiksi ja johdattavat itsensä kautta ja siten välittävät yksilöiden suhteet toisiinsa.” Näitä elämää jähmettäviä muodostumia ovat paljon muun ohessa tapojen, oikeuden ja moraalin objektiiviset lait – ja kun rahan filosofiasta on puhe, tietysti

raha.

Voisi kuvitella, että tähän päätyään antiobjektivistit koettaisi voittoa sen esineisen, jota hän näkee ihmisten keskinäisen elämän tuottavan. Näin Simmel ei tee. Rahan filosofia jakautuu kahtia analyytiseen ja synteettiseen osaan, joista edellinen kehittää sosiaalisen alkuehdoista rahan ulkoisen ilmiön, jälkimmäisen syventyessä tutkimaan ulkoisen rahan vaikutuksia sisäiseen maailmaan: yksilöiden elämäntunteeseen ja yleiseen kulttuuriin. Vastakkain asettuvat yhteiskunnalliset muodostumat ja yksilösielut, mutta vastakkaisuuden voittava kolmas jää löytymättä. Samalla sosiologia on vaihtunut kulttuurintutkimukseksi.

Rakenteeltaan samanlaisessa ratkaisussa Pyyhtinen ottaa luvussa 6 Simmelin rinnalle kumppanikseen Latourin ja näkee objektit sosiaalielämän yhtenäisyyttä ylläpitävänä aineksena. Näin tutkielma kiertyy siihen lähtökohtaan, joka oli tarkoitus ylittää, ja tarkastelee sosiaalista esineisenä. Samoin kuin Simmelin rahan filosofiassa, Pyyhtisen tutkielman luvun 6 objektiivoinut sosiaalinen saa luvussa 7 vastapoolikseen yksilön elämänilosofisena käsitteenä: enempänä kuin sosiaaliset suhteensa. Samoin kuin Simmelin rahan filosofiassa, sosiologinen kysymys ihmisten keskinäisyydestä vaihtuu kulttuuritutkimuksen kysymykseksi ihmisten ja objektien keskinäisyydestä.

Viimeksi mainitun asetelman Latour ratkaisee objektien hyväksi: ”Esineet, kvasiobjektit ja liitteet ovat sosiaalimaailman todellinen keskus, ei edustaja, henkilö, jäsen tai osallinen” (*Reassembling the so-*

cial 2005, 238). Jälkimmäisiin tulee suhtautua kuten Durkheim tosiasioidhin: ”Kohtelee, ole niin hyvä, ihmisiä esineinä, [...] materiaalista heidät ja, aivan niin, *reifioi* heidät niin pitkälle kuin mahdollista” (s. 255–256). Siinä ”objektisuuntautunutta sosiologiaa objektiivisuuttauneille ihmisille” (s. 74).

Pyyhtinen ei ole yhtä objektiivisuuntautunut kuin Latour. Hän täydentää kirjan viimeisessä luvussa Latourin yksipuolisuutta Simmelin yksilöllä ja sitä kautta elämän periaatteilla, jonka avulla objektien jähmeys pehmenetään. Antiobjektivistinen projekti näyttäisi pelastuvan objektiivoinut kynnistä. Tämä tulee esiin tiivistetysti kirjan viimeisessä virkkeessä, joka nostaa eteemme ”alituksen edestakaisen liikkeen Simmelin kahden sosiaalista koskevan käsitteen välillä: yhtäältä sosiaalisen ja elämän lomittuminen, toisaalta elämän kieltäminen autonomisessa muodossa; yhtäältä yksilöille immanenti kanssa-oleminen (*being-with*), toisaalta sosiaalinen itse itseään ylläpitävänä muotona” (s. 176). Vuorovaikutusta kyllä, mutta ei sosiaalista vaan kulttuurista.

Simmel kehitti ihmisten elävistä suhdetodellisuudesta objektiivisia ylipersonaalisia muotoja, jotka asettuvat syntytaastaan vastaan. Objektiivisia muotoja hän ei enää samassa sosiologisessa ohjelmassa onnistunut muuntamaan eläväksi suhdetodelliseksi vaan vaihtoi ohjelman teeman kulttuuriin. Tässäkin suhteessa Pyyhtinen pysyy tiukasti jättiläisensä harteilla.

Kauko Pietilä